

บทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์

กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

(พ.ศ. 2446 - พ.ศ. 2475)

นางสาวสิริรัตน์ เกตุเชี๋ยบ

005456

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2522

THE POLITICAL ROLE OF HIS ROYAL HIGHNESS PRINCE PARIBATRA OF
NAKORN SAWAN (1903 - 1932)

Miss Sirirat Ketusatien

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History
Graduate School
Chulalongkorn University

1979

หัวข้อวิทยานิพนธ์   บทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
บริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต (พ.ศ. 2446 - พ.ศ.
2475)

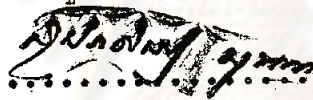
โดย   นางสาวสิริรัตน์ เกตุขะเรี๋ย

แผนกวิชา   ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา   อาจารย์ณรงค์ พวงพิศ

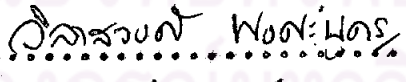
รองศาสตราจารย์ธิมา พิทักษ์ไพรวรรณ

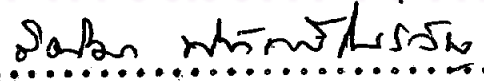
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

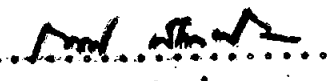
 ..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุประดิษฐ์ บุญนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วไล ณ ป้อมเพ็ชร)

 ..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์วิลาวัณย์ พงศ์บุตร)

 ..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ธิมา พิทักษ์ไพรวรรณ)

 ..... กรรมการ
(อาจารย์ณรงค์ พวงพิศ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
บริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต (พ.ศ. 2446 -
พ.ศ. 2475)

ชื่อนิติกร

นางสาวสิริรัตน์ เกตุขเรีบุตร

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ

รองศาสตราจารย์ธิดา พิทักษ์ไพรวิน

แผนกวิชา

ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา

2521

บทคัดย่อ

ในการเตรียมการ เพื่อที่จะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินใหม่ และการดำเนินงาน
ภายหลังการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักดีถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะต้องคัดเลือกบุคคลที่มี
ความรู้ ความสามารถ และมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ มาเป็นกำลังสำคัญ
ในการเตรียมการ และดำเนินงานปฏิรูปการปกครองแผ่นดินดังกล่าว

ดังนี้ จึงเป็นการเริ่มต้นบทบาทของพระราชวงศ์ อันได้แก่พระเจ้าอนงยาเธอ
และพระเจ้าลูกยาเธอ ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ด้วยเหตุที่
เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งทรงสามารถไว้วางพระราชหฤทัยได้มากที่สุด ทั้งนี้รวมไปถึงสมเด็จพระ
เจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระราชนัดดาพระองค์หนึ่ง ซึ่งทรงได้รับพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ส่งไปศึกษาต่อทางวิชาการทหารบก ณ ประเทศเยอรมนี จากการทำให้
สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิตได้ทรงมีโอกาสเข้ามามีบทบาททางการเมืองทหาร
ทั้งทหารบกและทหารเรือ ตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 5

แม้ว่าพระองค์จะทรงอยู่ในราชการทหารนานกว่า 20 ปี แต่ในขณะเดียวกัน
บทบาททางการเมืองทหารของพระองค์ก็ได้ทำให้สถานภาพทางการเมืองของพระองค์

ต่อความสำคัญลงไปแต่อย่างใด กลับยิ่งเป็นการส่งเสริมให้พระองค์ทรงมีอำนาจต่อรอง
 ทหารการเมืองมากขึ้น นับเป็นการปูทางสำหรับการก้าวเข้ามามีบทบาททางการเมือง
 อย่างสมบูรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 7 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระองค์ทรงมีฐานอำนาจและอิทธิพล
 ทหารเมืองสูงสุด และจากจุดนี้เองที่ทำให้พระองค์ทรงกลายเป็นปัจจัยสำคัญประการ
 หนึ่งในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้จึงเป็นการเสนอข้อเท็จจริงในเชิงวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์
 ทหารเมือง การปกครอง และการทหาร ในช่วงสามรัชกาลสุดท้ายในระบอบสมบูรณา
 ญาสิทธิราชย์ ซึ่งเอื้อต่อการเข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศในทุก ๆ ด้านของกลุ่ม
 พระราชวงศ์ และวิเคราะห์ถึงบทบาททางการเมืองและการเมืองของสมเด็จพระเจ้าฟ้า
 กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ผู้ที่ทรงได้รับการกล่าวอ้างว่าทรงเป็นผู้นำกลุ่มพระราชวงศ์
 ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพระราชนัดดาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในข้อปัญหาและ
 นโยบายต่าง ๆ ของชาติ จนกลายเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งคณะราษฎรใช้เป็นข้อ
 อ้างในการที่จะยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไป
 เป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ในปี พ.ศ. 2475

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   The Political Role of His Royal Highness

Prince Paribatra of Nakorn Sawan (1903 -

1932)

Name   Miss Sirirat Ketusatian

Thesis Advisor   Mr. Narong Puangpis

Associated Professor Titima Phitakspraiwan

Department   History

Academic Year   1978

ABSTRACT

In preparing for government reform and the necessary procedure after that, King Rama V realised that he had to be very careful in selecting intellectual as well as loyal officers to serve him for that purpose.

Thus began the role of the royal family, which included the King's brothers and sons, in helping to administrate the affairs of the country. They are the group of people whom, according to the King, was most trustworthy. His Royal Highness Prince Paribatra of Nakorn Sawan, one of his royal children, was undoubtedly one of them. He was sent for military training in Germany which allowed him the chance to play important role in the army as well as in the navy in the later part of King Rama V's reign.

Although he was in military career for over twenty years, it did not, by all means, hurt his political status. As a matter of fact, it even increased his political power, which led him to the possibility of attaining his power in the reign of King Rama VII. By that time, he was the most influential and powerful officer. This provided one important reason for government reforming in 2475 B.E.

The purpose of this thesis is to present the political situation, the form of government and military, which made important the role of the royal family in administrating the country's affairs in the last three regimes under Absolute Monarchy by means of analytical approach. The political and military role of His Royal Highness Prince Paribatra of Nakorn Sawan is also analysed. He was accused of having influence upon the King's decision over problems and policies of the country, which finally became one key factor that the People's Party used as an excuse to revolt against Absolute Monarchy and commenced the Constitutional Monarchy in 2475 B.E.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กติกกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของ อาจารย์ณรงค์ พวงพิศ และรองศาสตราจารย์ชิตีมา พิทักษ์ไพรวรรณ ซึ่งได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการตรวจแก้ไข และให้คำปรึกษาแนะนำด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งเยี่ยมมาโดยตลอด และคณะกรรมการสอบอันประกอบด้วย รองศาสตราจารย์วไล วัฒนประเสริฐ และศาสตราจารย์วิลาสวงศ์ พงศ์บุตร ซึ่งได้กรุณาตรวจทานในขั้นสุดท้ายอย่างถี่ถ้วน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระทัย พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงอินทุรัตนา ซึ่งทรงกรุณาให้เขียนได้มีโอกาสนี้ เพื่อประกอบในการ เขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

ขอขอบคุณพี่ เพื่อน และน้องทุกคนในแผนกวิชาประวัติศาสตร์ ที่ให้ความช่วยเหลือผู้เขียนในด้านต่าง ๆ เสมอมา และขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับคุณอรสา คุณารีย์ ปุคบุตร คุณวิไลลักษณ์ เมฆารัตน์ คุณฉะฉอนทอง ฉิมรินทร์รัตน์ คุณรัตนาวดี รัตนโกมล และคุณฉวีราวรรณ บุนนาค ที่ให้ความช่วยเหลือผู้เขียนเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะมีอาจสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างสมบูรณ์ หากปราศจากความช่วยเหลือ รวมทั้งความห่วงใย กำลังใจ และความรักของคุณวรมัญญา วงศ์ปุกบุตร ที่มอบให้กับผู้เขียนอย่างจริงใจตลอดมา ผู้เขียนขอระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งใจอย่างที่สุด และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

สำหรับที่สุดแห่งความรัก ความห่วงใย ความอดทน และสุนทรพจน์ อันประมาท ความดีของคุณพ่อคุณแม่ คือแรงผลักดันและกำลังใจที่สำคัญในการ เขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงสุดไว้ในโอกาสนี้ด้วย

สิริรัตน์ เกตุเมธีียร

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิติกรรมประกาศ	ช
บทนำ	1
บทที่	

1 สภาพการณ์ทางการเมืองและการทหาร ก่อนและหลังการปฏิรูป การปกครองแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5	6
- ปัจจัยอันเป็นพื้นฐานแห่งพระราชดำริในการจัดการปฏิรูป การปกครองแผ่นดิน	7
1. สภาพการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมใน ช่วงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า อยู่หัว	7
2. การแพร่ขยายอำนาจลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติ ตะวันตกในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์	21
3. เจ้านายและข้าราชการกรวมบังคับหมู่ลดทอน เห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103	24
- บทบาทพระราชวงศ์กับขบวนการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน	29
1. การดำเนินนโยบายโยงอำนาจกลับสู่สถาบันพระมหากษัตริย์ ในช่วงก่อนการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน	31
2. ขบวนการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน	42

- บทบาทของพระราชวงศ์กับสภาพการทางการเมืองและ การทหาร ช่วงหลังการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2435	52
2 บทบาททางการทหารของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์ วรพินิต	65
- พระประวัติเบื้องต้นและพื้นฐานการศึกษาของสมเด็จพระ เจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต	66
- การปฏิบัติราชการในกองทัพเรือตั้งแต่ปี พ.ศ.2446 ถึง พ.ศ.2463	76
1. การวางรากฐานการจัดระเบียบราชการทหารเรือ	76
2. ผลกระทบจากเหตุกบฏ ร.ศ. 130	88
3. บทบาทในฐานะเสนาบดีกระทรวงทหารเรือในมหา สงครามโลกครั้งที่ 1	92
4. ประทานกำเนิดพาณิชย์นาวีสยาม	102
- การปฏิบัติราชการในกองทัพบก (ในตำแหน่งเสนาธิการ ทหารบก)	110
3 บทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์ วรพินิต	118
- บทบาทของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ในฐานะองค์อภิรัฐมนตรี	125
1. บทบาทในเรื่องการร่างพระราชกฤษฎีกาตั้งอภิรัฐ มนตรีสภา	126

2.	บทบาทในเรื่องการจัดทำงบประมาณให้เข้าสู่ดุลยภาพ	131
2.1	การพิจารณาเลื่อนเงินเดือนนายทหารชั้นต่ำของ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2471	133
2.2	การพิจารณาลดเงินเดือนข้าราชการ	139
2.3	บทบาทของพระองค์ในกรณีพระองค์เจ้าวรเดช ลาออกจากเสนาบดีกระทรวงกลาโหม	144
2.4	บทบาทในฐานะประธานอนุกรรมการเสนาบดีสภา เพื่อเตรียมจัดงบประมาณให้เข้าสู่ดุลยภาพ	151
2.4.1	การพิจารณาตัดทอนงบประมาณรายจ่าย ประจำปี พ.ศ.2474	153
2.4.2	การจัดทำงบประมาณปี พ.ศ.2475 ให้ เข้าสู่ดุลยภาพ	155
2.4.3	การพิจารณาเรื่องภาษีอากร	158
3.	บทบาทในเรื่องการพิจารณาการพระราชทานรัฐธรรมนุญ	163
4.	บทบาทในเรื่องการต่อต้านแนวความคิดสังคมนิยมแบบ คอมมิวนิสต์	168
4	บทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์ วรพินิต (ต่อ)	175
	- บทบาทในฐานะเสนาบดีกระทรวงกลาโหม (พ.ศ.2469- 2471)	176
1.	การปรับปรุงส่วนราชการในกระทรวงกลาโหม และ จัดเปลี่ยนรูปโครงการกองทัพ	178
2.	การทำนุบำรุงสร้างเสริมความสามารถของทหาร และสวัสดิการทหาร	181

- บทบาทในฐานะเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย	
(พ.ศ.2471 - 2475)	188
1. การเสด็จตรวจราชการหัวเมือง	189
2. การเทศบาล	194
3. การปราบปรามการกระทำอันเป็นภัยต่อประเทศชาติ	
ของผู้ที่นิยมลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์	200
3.1 การเนรเทศผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์	200
3.2 การดำเนินนโยบายป้องกันภัยอันเกิดจาก	
กรรมกรที่เป็นชาวต่างดาว	202
3.3 การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับชาวยุวนที่นิยม	
คอมมิวนิสต์ในประเทศไทย	204
- บทบาทในฐานะผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน และในองค์กร	
ทางการเมืองอื่น ๆ	210
1. บทบาทในฐานะผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร.	211
2. บทบาทในฐานะองค์ประธานคณะกรรมการจัด	
ระเบียบของมนตรี	213
3. บทบาทในฐานะอุปนายกสภาป้องกันพระราชอาณา	
จักร	215
5 สรุป	220
บรรณานุกรม	242
ภาคผนวก	275
ประวัติผู้เขียน	299

บทนำ

ปัญหาและความสำคัญของเรื่อง

ในช่วงสามรัชกาลสุดท้ายของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือในสมัยรัชกาลที่ 5 - 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงของการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเพื่อเตรียมรับสภาพความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อันเกิดจากการแพร่ขยายอารยธรรมตะวันตก และอำนาจลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้โดยเริ่มดำเนินการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5, และเนื่องจากระบบการปกครองแบบเก่าคือแบบจตุสดมภ์นั้น มีปัญหาและข้อบกพร่องทั้งในด้านการบริหารงานแต่ละหน่วยงาน การประสานงานระหว่างหน่วยงาน การจัดแบ่งขอบเขตของแต่ละหน่วยงาน ตลอดจนข้าราชการทุกระดับ ดังนั้น ในการปฏิรูปการปกครองใหม่ จึงจำต้องอาศัยกำลังคนรุ่นใหม่ซึ่งมีความรู้ความสามารถและที่สำคัญที่สุดคือต้องมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์อย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติสำคัญประการหลังนี้แล้ว กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เหมาะสมที่สุดที่จะร่วมในการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินครั้งนั้น คือกลุ่มพระราชวงศ์ อันได้แก่ พระเจ้าน้องยาเธอ และพระเจ้าลูกยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากนั้นเอง ทั้งนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการที่พระราชวงศ์จะเข้ามามีบทบาทสำคัญทั้งในทางการเมือง การปกครอง และการทหารสืบต่อมาโดยตลอด ซึ่งแม้จะลดบทบาทลงไปบ้างในรัชกาลที่ 6 แต่ก็หาได้ลดความสำคัญลงไปไม่ กลับเป็นการสร้างสมอิทธิพลและอำนาจต่อรองทางการเมืองไว้สำหรับการกลับมามีบทบาทสำคัญยิ่งอีกครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 7

สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงเป็นพระราชวงศ์ชั้นสูงพระองค์หนึ่งที่ทรงมีบทบาทสำคัญในทางการเมืองทหารมาตลอดตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งส่งผลต่อมาให้พระองค์ได้ทรงมีบทบาทที่สำคัญทางการเมืองในช่วงปลายสมัยราชาธิปไตย

ดังนั้น ปัญหาและความสำคัญของการวิจัยเรื่องบทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิตนี้ จึงอยู่ที่การศึกษาพื้นฐานสภาพการณ์ทางการเมือง การทหาร และการปกครองในช่วงรัชสมัยของพระองค์พื้นฐานการศึกษา บทบาทของพระองค์ในการ ปฏิบัติราชการ ตลอดจนผลสะท้อนจากการปฏิบัติราชการที่มีต่อสถานการณ์ทางการเมือง ของพระองค์ ซึ่งจะกลายเป็นข้ออ้างสำคัญประการหนึ่งของคณะกรรมการ ในอันที่จะก่อ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้อาณัติรัฐธรรมนูญ ในปี พ.ศ. 2475

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์ วรพินิตนี้ เป็นการวิจัยเพื่อที่จะ

1. ศึกษาสภาพการเมืองไทยที่เอื้อให้พระราชวงศ์ได้มีบทบาทในการบริหาร ประเทศ ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระราชวงศ์ นับตั้งแต่การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลง การปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475
2. ศึกษาความสำคัญในบทบาททางการเมืองทหารของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนคร สวรรค์วรพินิต ทั้งทางด้านกองทัพเรือและกองทัพบก อันจะเป็นผลนำไปสู่บทบาททางการเมือง ในระยะหลังต่อมา
3. ศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนคร สวรรค์วรพินิต อันจะมีผลต่อสภาพทางการเมืองการปกครองในช่วงปลายสมัยราชาธิปไตย และการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475
4. พิจารณาความเป็นไปได้เกี่ยวกับบทบาทของพระราชวงศ์ซึ่งจะเป็นปัจจัย สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษามหาชนทางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิตนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เริ่มสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางการเมือง และการทหารในช่วงก่อนและหลังการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามามีบทบาททางการเมือง การทหาร และการปกครอง ของกลุ่มพระราชวงศ์ รวมทั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทั้งนี้ ได้แบ่งประเด็นการศึกษาวินิจฉัยออกเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ตามช่วงเวลา และบทบาทในแต่ละตำแหน่งหน้าที่ที่ทรงได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งจนกระทั่งถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในปลายสมัยรัชกาลที่ 7

วิธีดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าและการวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และนำเสนอในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยศึกษาและตีความจากเอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) เป็นหลัก อาทิ เอกสารโต้ตอบทางราชการของหน่วยงาน หรือกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมราชเลขาธิการ กระทรวงทหารเรือ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น รายงานการประชุมต่าง ๆ เช่น การประชุมอภิรัฐมนตรีสภา การประชุมเสนาบดีสภา และการประชุมกรรมการองคมนตรี เป็นต้น พระราชหัตถเลขา พระหัตถเลขา พระราชบัญญัติประกาศต่าง ๆ ของทางราชการ บันทึกส่วนพระองค์ของพระราชวงศ์ที่เกี่ยวข้อง บันทึกบุคคลร่วมสมัย ตลอดจนบทความในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ และข้อวิพากษ์วิจารณ์ของชาวต่างประเทศที่เข้ามาในเมืองไทยในช่วงระยะเวลานั้น ๆ นอกจากนี้ ยังต้องศึกษาจากเอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources) ประกอบอีกด้วย ทั้งนี้ เอกสารดังกล่าวทั้งหมดสามารถศึกษาค้นคว้าได้จากสถานที่ดังต่อไปนี้ คือ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดค่างงราชานุภาพ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นต้น

อนึ่ง ในการค้นคว้าวิจัยเรื่องนี้ นอกจากเอกสารต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ผู้ทำการวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง อินทุรัตนา พระธิดาของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตกับหม่อมสมพันธ์ บริพัตร ประกอบในการวิเคราะห์ด้วย

ปัญหาในการค้นคว้า

เอกสารที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้ ส่วนใหญ่เป็นเอกสารทางราชการ ซึ่งในบางเรื่องบางกรณี ก็ไม่สามารถหาได้ครบถ้วน อาทิเช่น เอกสารรายงานการประชุมอภิรัฐมนตรีสภา เสนาบดีสภา และเอกสารรายงานการเสด็จตรวจราชการหัวเมือง เป็นต้น ทำให้การวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยเอกสารสำคัญเหล่านี้ขาดความสมบูรณ์ไป ทั้งในส่วนพระองค์สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ก็มีโปรดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด ประกอบกับเอกสารชั้นรองก็มีจำนวนจำกัด ไม่อาจใช้ประกอบการพิจารณาในประเด็นที่สำคัญ ๆ ได้อย่างเต็มที่

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ นับเป็นปัญหาสำคัญในการค้นคว้าวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งทำให้ในบางช่วงบางตอนไม่สามารถศึกษาถึงพระดำริที่ชัดเจน ประกอบการพิจารณาบทบาทของพระองค์ได้

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

หจช.	หมายถึง	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร
ร.5 ร.6 ร.7	"	เอกสารในสมัยรัชกาลที่ 5, 6 และ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ
ก.	"	เอกสารของกระทรวงกลาโหม
ค.	"	เอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ
ค.	"	เอกสารของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
รล.	"	เอกสารของกรมราชเลขาธิการ

บ.	หมายถึง	เอกสารแผนกเบ็ดเตล็ด
ม.	"	เอกสารของกระทรวงมหาดไทย
พ.	"	เอกสารของกระทรวงการพาณิชย์และคมนาคม
สป.	"	เอกสารส่วนพระองค์
สป.2	"	เอกสารส่วนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
สป.001	"	เอกสารส่วนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ
F.O.	"	เอกสารของ Great Britain Foreign Office ซึ่งเก็บรักษาอยู่ที่สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย